

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

USTOZ DUOSIN OLGAN USTOZ

Amonov Ulug'murod Sultonovich,
Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, BuxPI dotsenti

Shogird, bilsang, asti ustoz yuzidir,
Olam asrorini ko'rar ko'zidir.
Ustoz sharafiga sharaf qo'shilsa,
Olam aro qolar boqiy so'zidir.
(O.Safov)

Dono xalqimizning ilm, ustoz haqida go'zal hikmatlari bor. Masalan, Ustoz otangday ulug'. Ha, qadim Sharqda ustoz-shogird munosabati, madaniyati, ehtiromi, burch va mas'uliyati, ma'naviy padar va farzand maqomi kabi iymon, insoniy munosabatlarga yo'g'rilgan an'ana bor. Odam bolasining necha yil yashagani emas, qanday yashagani muhim. Insonning ezgu ishlarini davom ettiruvchi solih-soliha farzandlari, shogirdlari uning ikkinchi – boqiy hayotidir.

Ustoz Oxunjon Safarov chin ma'noda baxtli ustozlardandir. Ortlaridan solih, ilimli farzandlar va yurtimiz, millatimiz ilm-fani, ta'limining rivoji uchun xizmat qilayotgan shogirdlar qoldirdi. Ustozning juda ko'p shogirdlari bor, lekin shogirdlari ichida Darmonoy O'rayevaning o'rni juda baland. Rahmatli domlamizning Darmonoy opa haqida "Sadoqat – shogird kamolining sarchashmasi" maqolalarida biz shogirdlar uchun ibrat bo'ladigan, havas qiladigan shunday e'tiroflari bor: "O'llohga shikronalar bo'lsinkim, meni ham quvontira oladigan, bilimdon, zakovatli, mahoratli va sadoqatli shogirdlarim bor. Shulardan biri – to'ng'ich farzandim meni otalik maqomiga qanday erishtirgan bo'lsa, to'ng'ich shogird sifatida ustozlik maqomiga erishuvimga shu xilda yo'l ochgan shogirdim, zahmatkash folklorshunos, mehribon muallima va uy bekasi, filologiya fanlari doktori, professor Darmonoy O'rayevaning ilmiy-ijodiy, pedagogik va jamoatchilik faoliyatiga oid ayrim isbot va mulohazalarimni aytmoqni lozim topdim" [1.316]. Nazarimda, kamdan kam shogirdlarga bunday yuksak e'tirof, "farzandlik maqomi" hamda ustozlik maqomiga erishtirgan shogird maqomi nasib qiladi.

Ustoz va shogird – o'zbek va turkiy xalqlar folklorshunosligining nazariyotchilari. Oxunjon Safarov va Darmonoy O'rayevalar ilmiy-hayotiy faoliyati bilan tanish har bir ziyoli ularning yurt, millat taqdiriga, ilm-faniga, o'tmishi hamda kelajagiga befarq emasligini anglaydi. Ularning serqirra faoliyatida mushtarak qirralar ko'p. Masalan, har ikkovlarini Odam ato bilan tengdosh adabiyot – xalq og'zaki ijodiga bo'lgan muhabbat birlashtiradi.

Oxunjon Safarov O'zbek xalq og'zaki ijodining jonkuyari sifatida ilm ahlini xalq og'zaki ijodi namunalarini to'plashga da'vat etadi, o'zi esa Buxoro, Zarafshon vohasi, umuman, butun mamalakat miqyosida folklor materiallarini to'plab "Boychechak", "Mavrigi", "Alla-yo alla" kabi o'ngna yaqin to'plamlarni noshir sifatida chop etdi. Xuddi shunday, keng ilm jamoatchiligida Darmoy O'rayeva ham xalq og'zaki ijodi namunalrini to'plovchisi, noshiri hamda fundamental tadqiqotchisi sifatida tanilgan hassos olimadir.

O.Safarov "O'zbek bolalar poetik folklorining janriy tarkibi va badiiyati" mavzusidagi doktorlik dissertatsiyasida Rossiya Fanlar akademiyasining muxbir a'zosi V.M.Gastak ("Ittifoq xalqlari folklorshunosligi doirasida bu sohada yaratilgan birinchi va yagona"), folklorshunos olim Q.Maqsotov ("butun bir kashfiyot"), ustoz professor T.Mirzayev ("Bolalar folklorini yaxlit tizim tarzida o'rganish namunasi")larning e'tirofiga ko'ra o'zbek bolalar folkloriga tegishli 24 ta janrni farqlab asoslab berdi. Shogirdi D.O'rayeva ham ustozining yo'lidan borib, nafaqat o'zbek folklorshunosligida, balki turkiy xalqlar, shuningdek, arab davlatlari folklorshunosligida birinchi bo'lib, 2005-yilning 23-noyabrda O'zFA A.Navoiy nomidagi Til va adabiyot institutining Ixtisoslashgan ilmiy kengashida "O'zbek motam marosimi folklorining janriy tarkibi, genezisi, va badiiyati" mavzusidagi doktorlik dissertatsiyasini yoqlab, kishi ruhiyatiga nihoyatda qattiq ta'sir qiladigan, o'zbek motam marosimi qo'shiqlarini janriy tarkibini tasnif qilib, yig'ilar, yo'qlovlar, motam yor-yorlari, o'lim allalari va ashuriy kabi janrlarni aniqladi, nazariy jihatdan asosladi [1.319]. O'rni kelganda ta'kidlash lozimki, ustozning mazkur ilmiy ishi nafaqat o'zbek, turkiy xalqlar, balki jahon folklorshunosligida e'tirof etildi. Turkiya va Germaniyada motam marosimi folklori D.O'rayevaning ilmiy tadqiqot va asarlari asosida yaratildi va yaratilyapti.

Ustoz va shogird hammuallif. Ustoz Oxunjon Safarov va Darmonoy opamni har bir maqolayu, asarlari ilm ahlining diqqat markazidadir. Ularning tafakkur olamidani qog'ozga ko'chgan har bir asar fan va ta'lim ilmiy-ma'rifiy, ma'naviy ravnaqi uchun xizmat qilgan desak, mubolag'a bo'lmaydi. Hammuallif sifatida yartagan ilmiy asarlarini ikki guruhga ajratish mumkin. Birinchisi, ustoz va shogirdlar – O.Safarov va D.O'rayevalar hammualliflikda 7 ta darslik hamda o'quv qo'llanma yaratishgan. Ular: O'zbekiston xalqlari etnografiyasi va folklori (Madaniyat va san'at kasb-hunar kollejlari uchun darslik. Toshkent: "O'qituvchi", 2007. M.Qurbonova bilan hamkorlikda), O'zbek xalq og'zaki ijodi xrestomatiyasi (O'quv qo'llanma. Toshkent: "Aloqachi", 2008. T.Mirzayev bilan hamkorlikda), O'zbek xalq og'zaki ijodi (Universitet va pedagogika institutlarining filologiya fakulteti

bakalavrlari uchun darslik. Toshkent, 2010. Izoh: Muallif O.Safarov darslikning yaratilishiga Darmonoy O'rayevaning xizmatinin alohida e'tirof etgan), "Bo'zlardan uchgan g'azal-ay" (Buxoro. "Buxoro" nashriyoti, 2004.–128 bet.), O'zbek xalq og'zaki badiiy ijodi (Usuliy qo'llanma. I qism. – Buxoro, 2006. – 176 bet.), O'zbek xalq og'zaki badiiy ijodi (Usuliy qo'llanma. II qism.–Buxoro, 2006.–152 bet.). Qolaversa, M.Jo'rayev bilan hammualliflikda O'zbek mifologiyasi (O'zbekiston Respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi grifi bilan universitetlarning 5120100 – Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek tili) bakalavr ta'lim yo'nalishining 4-kurs talabalari uchun darslik sifatida tavsiya etilgan –T.: Navro'z, 2019.–508 bet.).

Ikkinchisi, maslakdosh, hamfikir sifatida o'nga yaqin ilmiy maqollar yozishgan. Ulardan ayrimlari: Marosim olqishlari haqida ("O'zbek marosim folklorining o'rganishning yangicha tamoyillari" mavzuidagi respublika ilmiy-nazariy konferensiya materiallari. – Navoiy, 2007. – B.15-18.), Xalq nasri tadqiqotchisi (O'zbek tili vadabiyoti. – Toshkent. – 2007. – №2. – B.29-36.), Эстетическая функция эпитетов золота и серебра в узбекских народных песнях. (Материалы республиканской научно-технической конференции «Istiqlol» (с международным участием). «Геотехнология: инновационные методы недропользования в XXI веке». – Москва-Навоий. 25-27 сентября 2007 года. – С.447-451.), Inson xotirasini e'zozlovchi xalq qo'shiqlari – hikmatlari (Buxoro. "Buxoro" nashriyoti, 2004.–B. 3–10.), O'zbek xalq qo'shiqlarida oltin va kumush sifatlashlarining estetik vazifasi (Buxoro davlat universiteti ilmiy axboroti.– Buxoro.–2009. –№6.–B.42-46.).

Ustoz tafakkur olamining targ'ibotchisi. Darmonoy O'rayeva ustozining nafaqat ilmiy maktabining sardori, balki ilmiy-ijodiy faoliyatining targ'ibotchisidir. Fikrimizning dalili sifatida domlaning yillar davomida e'lon qilingan ishlaridan ayrimlarini keltiramiz:

– Shogirdlar iftixoriga aylangan ustoz (O.Safarovning 70 yillik yubileyiga) (Buxoro davlat universiteti ilmiy axboroti.–Buxoro.–2010.–№6.–B.33-38. B.Jamilova bilan hammualliflikda);

– Fidoyi ustoz ibrati ("Buxoronoma" gazetasi.–Buxoro.–2010. – 4 aprel, (28). – B.6. Sh.Axmedova bilan hammualliflikda);

– Ham murabbiy, ham olim ("Ma'rifat" gazetasi. –Toshkent. – 2010.–7- aprel. – B.3. D.Quvvatova, B.Jamilovalar bilan hammualliflikda);

– O.Safarov – darsliklar muallifi. ("Ma'rifat" gazetasi. – Toshkent.–2010.– 25- aprel.–B.2. D.Quvvatova, B.Jamilovalar bilan hammualliflikda);

– Bolalar adabiyotining serqirra tadqiqotchisi (Pedagogik mahorat.– Buxoro. – 2010.–№6.–B.70-72. F.Safarov, U.Amonovlar bilan hammualliflikda);

O'zbek folklori bo'yicha yangi darslik (O'zbek tili vadabiyoti.–Toshkent. – 2011.–№2.–B.104-106.);

Elni deb kezgan olim (Buxoro davlat universiteti ilmiy axboroti. – Buxoro. – 2016. – № 4. – B.95-100. D.Rajabov bilan hammualliflikda).

Qolaversa, D.O'rayeva tinglovchilari – talabalar, o'qituvchilarga darsga kirganda ma'ruzalarida, turli risolalarida, maqolalarida, shogirdlarining ilmiy tadqiqotlarida ustozining faoliyatini ommalashtiriya.

Xullas, Darmonoy opam o'zining boy, folklor singari o'lmas ilmiy-ma'rifiy ijodi bilan xuddi biz shogirdlar va barkamol avlod tarbiyasi uchun hormay-tolmay xizmat qilyaptilar.

E'tirof. Darmonoy O'rayeva bugunlik kunda ustoz Oxunjon Safarov asos solgan Buxoro folklor maktabining sorbonidir. U kishining rahbarliklarida folklorshunoslik, o'zbek adabiyotshunosligi, o'zbek bolalar adabiyoti, qiyosiy adabiyotshunoslik fanlarining eng dolzarb mavzularida yigirmaga yaqin shogirdlari fan doktorligi va filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktorligi ilmiy tadqiqotlarini himoya qildilar. Biz shogirdlar uchun u kishining ustozga bo'lgan ehtiromi, hurmati, sadoqati, munosib izdoshligi – hech bir darsxonada o'rgatilmaydigan afif munosabatlari ibrat maktabidir.

Adabiyotlar:

- 1.Safarov O. Folklor – bebaho xazina. Toshkent, "Muharrir". 2010-y. 316-b.
- 2.Safarov O. Bolaligim qolgan ko'chalar. Toshkent, "Muharrir". 2010-y.57-b.
- 3.O'rayeva D. O'zbek motam marosimi folklori. Toshkent, "Fan". 2004-y.B.120.
4. Amonov U. S., Eshonqulova M. Z. Buxoroning ikki farzandi haqida mulohazalar. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7383200>
5. Amonov U. S. O'qish darslarida maqol janridan foydalanish usullari va ahamiyati: DOI: 10.53885/edinres. 2021.53. 34.124 .Научно-практическая конференция. – 2021.
6. Amonov U. S. et al. Turkiston o'lkasida usuli jadid maktablarining shakllanish jarayoni, muammolari va taraqqiyoti //Pedagogs jurnali. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 412-414.
7. Amonov U. S. et al. Xalq og'zaki ijodi janrlarining didaktik ahamiyati //PEDAGOGS jurnali. – 2022. – T. 1. – №. 1. – C. 379-381.
8. Amonov U. S., Ixtiyorovna H. S. Bolalar ijodkorligini shakllantirishda folklorning o'rni va roli (boshlang'ich sinf misolida) //World scientific research journal. – 2022. – T. 10. – №. 2. – C. 45-49.
9. Amonov U. S., Ixtiyorovna H. S. Bolalar adabiyotining yaratilishi va uning rivojlanishiga hissa qo'shgan olimlar. – 2023.
10. Amonov U. S., Ixtiyorovna H. S. O'zbek adabiyotida folklor va yozma adabiyot munosabatlari e'taklarning paydo bo'lishi //Journal of new century innovations. – 2023. – T. 23. – №. 3. – C. 137-142.